

Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre història, memòria i arxives feministes, Paqui Perona, Dolors Majoral, Linda Porn, Isabel Franc, Mercè Otero, Maria Zafra, Joana G. Grenzner, Eva Cruells, Diego Marchante, Lucía Egaña, Bárbara Ramajo y Gracia Trujillo

Editorial Bellaterra, 2023, pp. 145

ISBN: 978-84-19160-43-0

Arxius desencaixats, arxius desitjats, arxius desorientats, arxius a contrapel, arxius desafiants, arxius *queer*, contra-arxius, en definitiva, el poder transformador dels (no) arxius i la creació d'una nova arxivista. *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (Fils Feministes, 2024) en part ha estat produïda pel col·lectiu *queer* i transfeminista Fils Feministes —un equip divers i format per Diego Marchante, Eva Cruells, Joana G. Grenzner i Maria Zafra— que neix arran d'una iniciativa centrada en el recull de fonts escrites, orals, fotogràfiques i audiovisuals dels darrers quaranta anys fins a l'actualitat enfocades en l'activisme feminista, *queer* i trans català i de l'Estat espanyol (Fils Feministes, 2024). Amb la qual cosa es vincula l'art, la política i la memòria.

El present llibre és una aventura col·lectiva, una convergència de textos i d'autores que recuperen, fan i refan, sense patró, els diàlegs genealògics situats, que mostren que hi érem i que hi som. Amb estratègia, diversitat de pràctiques activistes, compromís polític, voluntat artística i una mirada acadèmica situada i no-elitista, conflueix dins de l'obra el desig col·lectiu de crear una arxivista comunitària polititzada, que malauradament durant molts anys ha estat invisibilitzada, negada, silenciada i en diverses ocasions destruïda.

El contagi, el perill, l'enfocament tàctil i eròtic, la ressonància personal i el desig deixen entrar el cos al document, i aquest permet establir una nova relació entre la investigadora i l'arxiva. Es tracta d'una orgia arxivista completament contaminada amb un fort vincle emocional, que té el perill de ser deteriorada abans d'hora, però que al mateix temps subverteix el caràcter asèptic, purità, institucional, blanc, heterosexual i monògam en la gestió arxivística tradicional i legitimada. En la fotografia de la portada del llibre hi ha un gest «il·lícit i contaminat» de reescriptura en la frase «Les dones parim, les dones decidim»; tal com diu Meri Torras (2023, p. 10), som davant d'una «pioètica», una producció, creació i ètica d'arxiva. No en sabem res de l'autora, però sí que es deixa entreveure la seva intencionalitat que crida per si sola, una agentivitat transformadora en la recuperació del missatge.

Tota acció feminista s'ha anat influenciant i nodrint de les accions anteriors i de les seves antecessores, tant de manera directa com indirecta. Per això, ha estat necessària una recerca genealògica que segueix el fil vital i polític de les empremtes que han deixat i deixen conegudes i anònimes, de les lesbianes i les trans, que han aportat cos, veu i memòria del que es desdibuixava, d'aquest buit de transmissió i diàleg intergeneracional. Una de les bases de Fils Feministes és l'epistemologia feminista i, en ella, la centralitat de l'experiència personal com a material d'anàlisi i font de sabers i de transformació política, per tal de construir i teixir una memòria col·lectiva, tot i anar complementant-se amb altres sabers especialitzats i legitimats acadèmicament. Els arxius de vida encaixen i desencaixen alhora, són caòtics i selectius, però permeten endinsar-nos en les experiències identitàries i activistes, així com també s'interconnecten amb altres fils de vida, multiplicant-se i creant xarxa.

D'aquesta manera, la recerca metodològica de treball està basada en la col·lectivitat, la cura, l'equitat i la transparència, donant l'esquena a l'ultraproductivitat, la jerarquia, l'objectivitat i la linealitat; i ve seguida de la urgència del retorn de la feina feta a les participants, per tal que les lluites i memòries no quedin atrapades i siguin visibilitzades. S'aborden, també, la centralitat del *mal d'arxiva* i el reconeixement a les persones que es dediquen a investigar, documentar i restaurar les veus silenciades, en definitiva, les que també posen el seu cos i carreguen amb el desgast emocional.

Repensar la vinculació de les històries de vida des d'una (des)cronologia i (a)temporalitat ha estat una de les claus en la construcció dels vincles temàtics, de manera que s'ha apostat per l'emocionalitat, la geografia, la flexibilitat, la subjectivitat i la fluïdesa. També, es consideren tots aquells buits del que es va començar a explicar, com els conflictes o bé les tensions que van esdevenir ruptures, altres lluites, seguides de malestars, així com el que va ser relegat a la perifèria. En definitiva, tot el que ens interpel·la i comprèn, tot el que forma part de la memòria. Es tracen genealogies des d'una vessant col·lectiva, però també com històries entretallades i f(r)iccional amb la voluntat de ser-hi presents i visibles; les contra-històries descodifiquen «l'oficialitat» del discurs i ens permeten viatjar en el temps d'una manera dispersa (Torràs, 2023).

Seguint el fil del que exposa Lucía Egaña (2023), influenciada per Ahmed, ella es pregunta com trobar categories per a allò que no encaixa, per a les «desorientades», com usar els materials i les eines per a transformar el que ha estat i està ocupat per l'heterosexualitat, i com aquesta institució ens ha relegat a l'estigma i ens ha concebut com un cos perillós. Així mateix, aquest procediment permet produir altres imatges des de la dissidència, altres versions, allunyades del neoliberalisme i la pròpia comercialització de l'orgull gai i lesbiana

cisblanc. Tot seguit, en el recolzament de Bàrbara Ramajo (2023), Isabel Franc (2023) i Dolors Majoral (2023), es dota d'importància els significats dels espais, tant físics com corporals, i de les identitats lesbianes/bolleres construïdes en el context de la dictadura espanyola y posteriorment amb el procés de transició, des dels seixanta fins els noranta. Són silencis, absències, qüestionaments i identitats fronteritzades entre les feministes i els gais, de no pertinença completa en cap espai, però de resiliència absoluta. La lesbiana era construïda com un subjecte fantasmagòric, amb poques referents i marcat per l'exclusió (Domingo, 2024).

La recuperació i l'anàlisi d'històries viscudes en llocs com el propi cos, el bar La Sal, els *pubs* Daniel's i Member's, Ca la Dona i La Nostra Illa, bàsicament espais creats i habitats per lesbianes, porten a un emmirallament amb una identitat col·lectiva i una comunitat emocional descentralitzada de la família. Senzillament, es tracta d'altres possibilitats relacionals amb l'amistat com a eix central, allunyades de la crononormativitat hegemònica, que tenen una òptica diferent de l'organització social naturalment construïda, on res preexisteix, sinó que postexisteix mitjançant el poder discursiu que possibilita el reconeixement mutu i l'enteniment. D'aquesta manera, al mateix temps que hi ha una identificació, també hi ha una (des)identificació contínua, en la pròpia construcció de la identitat col·lectiva (Domínguez, 2024).

Així i tot, acudint a la mencionada Gracia Trujillo (2023), tot i que les arxives són eines que neutralitzen l'apropiació dels discursos per part del poder, cal repensar el coneixement heretat i de la manera en la qual l'heretem, sense oblidar com el colonialisme i la blanquitud són també arxius culturals imperialistes, així que s'han de queeritzar i descolonitzar les arxives en paral·lel. Tanmateix, l'anàlisi de Paqui Perona (2023) revela les resistències i estratègies de supervivència de les dones gitanes enfront de l'antigitanisme i les polítiques segregacionistes i paternalistes dels seixanta i setanta. S'evidencia com des dels feminismes hegemònics i elitistes no se les ha representat adequadament, ja que se les ha utilitzat en la legitimació de les seves agendes externes i assimilacionistes. D'aquesta manera, hi ha el reclam d'un feminisme autònom i comunitari que neixi des de les seves pròpies experiències, independents i fora del control institucional.

«Una especie de yo personal, posmoderno y colectivo, desmontado y vuelto a montar. Es el yo que las feministas deben codificar» (Haraway, 1991, p. 279). És a través d'aquesta emergent (re)conceptualització del subjecte, endinsat en aquesta era tecno-orgànica, que hi ha la possibilitat d'intervenir des d'una vessant col·lectiva, cultivant noves xarxes de sabers i representacions i promulgant contra-narratives a les hegemòniques, unes que desconfiguren

el que s'entén per *cos* dins del paradigma humanista. El cos que no encaixa és el que genera un buit de sentit en aquelles estructures normatives de caràcter dualista i en conseqüència, acaba resignificant l'estructura del llenguatge. L'ontologia ha configurat un procés de naturalització constant sobre la materialització i els rols dels individus, i es presenta com arquetip patriarcal basat en pràctiques d'exclusió, discriminació i dominació, i sustentat en un coneixement antropocèntric que arriba a la seva fi, amb la nova espècie desafiant postmoderna (Mercé, 2024). Per tant, partir des d'un coneixement situat, que col·lectivitza i analitza totes les vivències, ajuda a qüestionar les mirades, categoritzacions i desitjos binaris carregats de violències, com també, a generar nous enunciats, significats i pràctiques.

Arxives FF explora el cos com una arxiva, viva i polititzada, i com les metodologies *queer* desafien i desacrediten els imperatius històrics i culturals envers les narratives hegemòniques sobre el gènere, sexualitat, classe i memòria, formant noves maneres de resistència i de producció de coneixement. L'enfocament crític i posthumà desdibuixen les fronteres del que constitueix una arxiva i qui té dret a posseir-la, preservar-la i narrar-la. L'arxiva *queer* es converteix en una eina de reescriptura i subversió, amb materials desencaixats i poc convencionals, difícils de classificar, com les històries de vida i els seus afectes personals. Les memòries eròtiques en contextos *queer*, responen més a un desordre i qüestionant la divisió dicotòmica entre el públic/privat, generen així tensions en el que es preserva i el que no en l'arxiva (Trujillo, 2023). «Igual que no hi ha una sola manera de fer història no hi ha una única manera de relacionar-se amb l'arxiu» (2023, p. 36); les dissidències es resisteixen a la institucionalització i als processos de registre i contacte amb l'arxiva, creant noves estratègies desafiantes on permeten entrar al cos dins la memòria personal i col·lectiva.

A través de la descolonització i la queerització arxivística, *Fils Feministes* revela com les corporalitats i identitats dissidents s'han resistit a l'opressió, des de la crítica a la crononormativitat fins a la subversió de l'arxiva, i han donat espai així a les subjectivitats que han estat mal representades o senzillament se'ls ha negat la seva existència. En aquest sentit, el cos és un camp de batalla, un territori ocupat, on es regeixen unes normes i obligacions específiques, però, també, un espai polític de lluita i resignificació. En definitiva, la nova arxivista no és només un lloc de preservació, sinó de lluita i transformació que reivindica els cossos com espais de memòria viva.

Referències

- Domingo, Isabel (2024). *Illes, fantasmes i lesbianes. Històries de lesbianes als anys 80 a Barcelona: amistats, espais i emocionalitat* [TFG col·laboratiu inèdit]. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Domínguez, Alba (2024). Històries de lesbianes als anys 80 a Barcelona: amistats, espais i emocionalitat. *Jo lesbiana, i elles també. Amistats, afecte i cronologies* [TFG col·laboratiu inèdit].
- Egaña, Lucía (2023). Desobeir el mandat de l'heterosexualitat queer en Fils Feministes (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp. 43-50). Editorial Bellaterra.
- Fils Feministes (2023). *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes*. Editorial Bellaterra.
- Fils Feministes (2024). Fem memòria, fem història. <https://filsfem.net/> [Data de la darrera consulta: 8/12/2024].
- Franc, Isabel (2023). Tu, també, Isabelita? Si jo pensava que eres moderna! en Fils Feministes (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp. 61-67). Editorial Bellaterra.
- Haraway, Donna (1991). Manifiesto para *cyborgs*: ciencia, tecnología y feminismo socialista a finales del siglo XX en *Ciencia, "cyborgs" y mujeres. La reinvencción de la naturaleza* (pp. 251-311). Ediciones Cátedra, Universitat de València e Instituto de la Mujer. Trad. Manuel Talens.
- Majoral, Dolores (2023). Accions lesbianes i feministes a Barcelona als anys 1970-1980 en Fils Feministes (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp. 101-110). Editorial Bellaterra.
- Mercé, Laura (2024). *Desontologització somatopolítica de les corporalitats intersex* [TFG inèdit].
- Perona, Paqui (2023). Resistències i estratègies de supervivència de les dones gitanes enfront de l'antigitanisme en Fils Feministes (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp. 111-116). Editorial Bellaterra.
- Ramajo, Bárbara (2023). El cos com a arxiva de la vivència personal, política i social, lesbiana i feminista en Fils Feministes (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp. 69-78). Editorial Bellaterra.

Torras, Meri (2023). Pròleg. Poètiques d'arxiva i ordits feministes en *Fils Feministes* (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp.9-10). Editorial Bellaterra.

Trujillo, Gracia (2023). Per què arxivar, i per a què? en *Fils Feministes* (Ed.), *Arxives FF. Diàlegs genealògics sobre la història, memòria i arxives feministes* (pp. 35-41). Editorial Bellaterra.

Laura Mercé Gordo
Universidad Complutense de Madrid
laura.merce.gordo@gmail.com

Recibido el 8 de diciembre de 2024

Aceptado el 21 de mayo de 2025